

טכנולוגיה

אינה חזות הכל

פיתוח יתרון יחסי על היריב

השוואה בין מלחמות היא עניין מורכב ובעייתי. למרות זאת, דומני, כי ראוי להצביע על המכנה המשותף הרחב של שתי המלחמות – ששת הימים ויום הכיפורים: בשתייהן לחמנו נגד אותן מדינות, מרכיבי הכוח היו דומים, ר"מגרש המשחקים" (הטופוגרפיה) דומה. למרות זאת השיגו צבאות, שאך שש שנים קודם לכן התנגשו ביניהם במלחמה כללית (להבדיל ממלחמה כוללת), תוצאות שונות לחלוטין. במלחמת ששת הימים הצליח צה"ל לראשונה, חרף נחיתותו, להסיר את האיום הקיומי מעל מדינת ישראל ולהנחיל לצבאות ערב תבוסה מוחצת. במלחמת יום הכיפורים, לא עמד צה"ל במשימתו לשמור על הסטטוס-קו ולמנוע כל הישג קרקעי משמעותי מן האויב, הגם שהנחיל לו תבוסה מוחצת במישור האופרטיבי.

ההיגיון שעל פיו על צבא לפתח את התחום שבו יש לו יתרון יחסי על היריב, הוא עיקרון בסיסי בעת בניית כוח צבאי. כאשר תחום היתרון המובהק הוא לדוגמה הטכנולוגי, מתבקשת מאליה המסקנה כי ראוי להשקיע את מרב המשאבים בתחום זה. אולם היצמדות יתר לאותו היגיון עד הסוף עלולה לפעול כבומרנג, ולהיות לרועץ לנוקט אותו, שכן טכנולוגיה איננה הכל. אכן, הטכנולוגיה היא מאוד אטרקטיביות,

בדברים הבאים אבקש לטעון, כי אחד הלקחים העיקריים, שניתן להפיק מניתוח ביקורתי של מלחמת יום הכיפורים, הוא, כי טכנולוגיה, מתקדמת ככל שתהיה, אינה יכולה להיות גורם בלעדי, המשנה מאזן עוצמה, ואף לא הגורם המכריע, וכי עליונות צבאית מושגת אך ורק על-ידי יצירת שילוב מושכל של מערכות נשק עיקריות ואיכותיות, ודוקטרינת לחימה מתאימה, לצד בניין הכוח, אימונו וציודו בהתאם לתפיסת ההפעלה.

במלאת עשרים שנה למלחמת יום הכיפורים, עלו לדין מחודש סוגיות שונות הכרוכות בניהול המלחמה ובהפקת לקחיה. כבעבר האפילה על הדיון גם עתה שאלת ההתרעה המקדימה וההפתעה, ודחקה הצידה את ליבונן של בעיות רלוונטיות אחרות – חשובות לא פחות – כגון: היחס בין הטכנולוגיה הצבאית ליתר מרכיבי הכוח ערב מלחמת יום הכיפורים, והשלכתו על תוצאות המלחמה. לעניין זה ייוחדו דברי הבאים. מה, למשל, ניתן להפיק מן העובדה שניצחוננו הגדול במלחמת ששת הימים הושג חרף נחיתותנו הטריטוריאלית ועל אף עליונותם היחסית של צבאות ערב במערכות נשק עיקריות – בכמות ובאיכות, בה בשעה, שבשלביה הראשונים של מלחמת יום הכיפורים נחלנו כישלונות, למרות שיחסי הכוחות נותרו בעינם, ואילו מצבנו הטכנולוגי והאסטרטגי השתפר עד מאוד.

* מפקד המכללה הבין-זרועית לפיקוד ולמטה.

תא"ל יצחקי חן

עוד שתי מפקדות אוגדה, שאיגדו בתוכן את חטיבות הטנקים החדשות שהוקמו. מפקדות האוגדה, שהיו משימתיות ערב מלחמת ששת הימים, הוסבו בחלקן למפקדות קבועות.

- מערך החי"ר, לעומת זאת – יש להדגיש – לא שופר במערכות נשק מתקדמות, והוא הדין במערך ההנדסה, המהווה נדבך נוסף בקרב המשולב. האחרון, בדומה לחי"ר, קפא על שמריו, דבר המעיד כי ההיצמדות היתרה לטכנולוגיה לא נבעה מתפיסה דוקטרינרית מוקדמת, אלא היתה פרי קסמה המובהק של הטכנולוגיה.
- הוקם מערך צליחה מוגבל.

מגמות ההתעצמות של האויב

גם בצבאות ערב התחוללה התעצמות במערכות נשק עיקריות.

- המצרים הכפילו כמעט פי שלושה את מספר הטנקים שברשותם, ושיפרו את איכותם באמצעות רכש טנקי T-62.
- מערך הנ"מ, המבוסס על טילי קרקע-אוויר, הוגדל במידה ניכרת, ואיכותו שופרה בעיקר על-ידי תוספת טילי SA-6.

מגמות ההתעצמות של צה"ל

באילו תחומים התעצם צה"ל בין שתי המלחמות:

- סד"כ המטוסים של צה"ל הוגדל תוך שיפור איכותם. למרות זאת, סך כל העוצמה הכוללת, נטה היחס לרעתנו, עקב הצטיידותם של המצרים והסורים בסוללות טק"א מסוגים שונים, חלקם בלתי מוכרים לחיל האוויר (כגון SA-6), וחלקם שנחשבו לחסרי משמעות אסטרטגית, לנוכח ייעודם ההגנתי המובהק.
- סד"כ הטנקים הוכפל, הן על-ידי רכש של טנקי איכות M-60 והן על-ידי הסבתם של טנקי צנטוריון לשוט קל (מנוע דיזל ומערכות כינון).
- כמות קני הארטילריה גדלה (אם כי לא בפרופורציה הראויה, לאור הגידול במספר חטיבות הטנקים וחטיבות החי"ר) ושופרה איכותם, בעיקר בתומ"תים בינוניים (גד"בים) 155 מ"מ, וברכש של תומ"תים כבדים 175 מ"מ, עם אפשרות להסבה לקנה בעל קוטר של 203 מ"מ.
- מספר המכמ"תים 120 מ"מ ו-160 מ"מ גדל.
- השינוי במבנה הארגוני היה ניכר אך לא הספיק: הוקמו שלוש חטיבות חי"ר וארבע חטיבות שריון נוספות. הוקמו

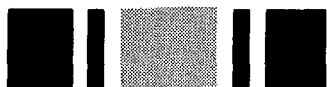
בעיקר לצבאות שהם במהותם טכנולוגיים, כגון הצבא האמריקני. אולם כאשר מכניסים שינוי טכנולוגי חייבים במקביל להתאים גם את מבנה הכוח, את הדוקטרינה ואפילו את התרבות האירגונית, על-מנת שיוכלו לשמש כ"מכפיל כוח".

כאשר האיזון בין הפיתוח הטכנולוגי להתפתחות החשיבה והארגון ביתר התחומים של המערכת הצבאית הולך לאיבוד, עלול להיווצר נתק מסוכן. מבחינה זאת הסכנה הצבאית האורבת לצבאות מפגרים מבחינה טכנולוגית היא קטנה מזו האורבת לצבאות המנסים לרכוש עליונות טכנולוגית על האויב, תוך פיתוח בלתי מאוזן של כלל מרכיבי העוצמה.

דומני, כי בכך מתבטא ההבדל בין הכנתו של צה"ל וביצועיו ערב מלחמת יום הכיפורים ובמהלכה, לבין אלה של הצבא המצרי באותה מלחמה. זהו, לדעתי, אחד הלקחים החשובים של מלחמת יום הכיפורים.

כדי לברר את הסוגיה ביתר פירוט ראוי להשוות בין צה"ל לבין צבאות ערב (בעיקר מצרים וסוריה) על-פי המרכיבים השונים של בניית העוצמה:

- א. התעצמות.
- ב. תפיסת הפעלה ודוקטרינה.
- ג. תוכניות אופרטיוויות.
- ד. ארגון הכוח ובנייתו.
- ה. אימונים.

תפיסת הפעלה ודוקטרינה

צה"ל לא שינה בעקבות מלחמת ששת הימים את הדוקטרינה ואת תפיסת ההפעלה שלו.

התפיסה ההתקפית, שנשענה על קביעתו של דוד בן-גוריון מאז ימי תום מלחמת העצמאות, כי יש להעביר את המלחמה מהר ככל האפשר לשטח האויב, ואשר היתה יסוד עיקרי – "העוגן המסדר" של כל תפיסת הביטחון של צה"ל במערכת קדש ובמלחמת ששת הימים – נשארה בעינה גם לאחר מלחמה זו. זאת למרות שהנתונים הגיאופוליטיים והגיאואסטרטגיים השתנו לחלוטין: צה"ל ישב על גדות תעלת סואץ ובשארם א-שייך, וכל חצי האי סיני היה בשליטתו; בצפון הוא שלט על רמת הגולן והחזיק בקו הגנה נוח – "קו התלים"; קו ההגנה במזרח נשען על נהר הירדן תוך שליטה על כל גב ההר.

נסיבות חדשות אלו הולידו צורך להעריך מחדש את דוקטרינת הביטחון, ולראות במגננה את צורת הקרב העיקרית, אולם שינוי כזה לא התחולל.

אמנם, היו קצינים שהעלו את הצורך בגיבוש תפיסת הגנה חדשה כזו או אחרת, ואף תרגלו תוכניות שונות במסגרת יחידותיהם, אך הדברים לא הגיעו לכדי גיבוש שלמות דוקטרינרית מחייבת. עצם הפולמוס בדבר קו בר-לב מלמד שלא היתה תפיסה ברורה, וודאי שלא מוסכמת, שעל פיה נבנו שאר מרכיבי הכוח. ביטויו הברור ביותר של המחסור בתפיסה תורתית מגובשת היה העדרם של ספרות ת"ל חדשה ושל פיתוח תר"לי ברור ומחייב. אכן גובשו תרגולות קרביות רבות בתחומים שונים כגון: ירי טנקים מרמפות לטווחים קצרים; תרגולות לפריסת כוחות במוצבים וביניהם,

* ב"תמהיל נכון" כוונתי להתאמתם של היעדים לפערים הטכנולוגיים, כגון: אי הימצאותה של ארטילריה מתנייעת, או מספר מוגבל של מטוסי קרב-הפצצה אצל המצרים חייבו אותם לערוך קרב מערכתי מוגבל, ששם לו כמטרה לכבוש רק קטע קטן מסיני, כמו גם ברמת הגולן, ולא לפתח קרב מערכתי עמוק לשמו.

- המצרים הקימו מערך צליחה מאסיווי.
- המצרים הקימו 40 גדודי קומנדו למשימות מיוחדות.
- המצרים התעצמו גם עלידי רכש מערכת נשק משניות, קניית אלפי משגרים וטילי סאגר, וכן כמויות גדולות של אמצעים תת-אדומים (א"א) לראיית לילה ומגברי אור כוכבים (SLS), ששולבו גם ברמות הנמוכות ביותר.
- המצרים הקימו לא פחות מ-18 מפקדות דיוויזיה, שאיגדו את מרבית חטיבות הח"ר והשריון במסגרות ארגוניות ובכפופות היררכית ופונקציונלית לדיוויזיות הללו. הרכב כוחות זה ביטא בתמהיל נכון את הדגש על הקרב המשולב תוך ניצול נכון של סד"כ הח"ר, שעמד לרשותם.*
- האויב הכפיל את כמות קני הארטילריה, למרות שזו היתה בעיקרה ארטילריה נגררת.

יחסי כוחות ישראל-ערב ערב מלחמת ששת הימים

הסד"כ	צה"ל	אויב	הערות
מסגרות לחימה (עוצבות)***	4 מפקדות אוגדה	34 חטיבות ח"ר	למצרים היו כמה מפקדות דיוויזיה. הסורים איגדו חלק מחטיבותיהם באגדי חטיבות.
טנקים*	1,093	2,750	
קני ארטילריה*	681	2,084	
מטוסי קרב/הפצצה*	297	568	

הערות

1. סוגי הטנקים במדינות ערב:
 - א. T 55/54 – **386
 - ב. M 48/47 – **220
 - ג. צנטוריונים – **60
- * מספר טנקים נוספים מסוגים שונים.

2. סוגי הטנקים בצה"ל:
 - א. M 48 A 2/3 – 114
 - ב. צנטוריונים – 290
 - ג. שרמן M 51/50 – 500
 - ד. AMX 13 – 190

- * מעובד על בסיס נתונים מאטלס כרטא לתולדות ישראל, עשור שני, כרטא, ירושלים, 1980.
- ** מספרים אלה מדויקים ± 10 כלים.
- *** הנתונים לקוחים מתוה"ד/היסטוריה.

יחסי הכוחות ישראל-ערב ערב מלחמת יום הכיפורים

ואף תרגולות צליחה. אולם הן פותחו כמענה למלחמת ההתשה, שניהלו המצרים בקו תעלת סואץ, ולא גובשו לכדי שלמות מערכתית כוללת.

העדר הגיבוש והניסוח התורתי מקבל משנה-תוקף לאור העובדה שהסורים והמצרים לא הסתירו את כוונתם להחזיר לעצמם בכוח את מה שנלקח. סאדאת אף הצהיר, שהוא מוכן להקריב מיליון חיילים מצרים לשם הגשמת תכלית זו. על צה"ל היה להיערך אסטרטגית ודוקטרינרית אל מול ההכרזות ההתקפיות של האויב – קרי לגבש אסטרטגיה ודוקטרינה הגנתיות.

צבאות העימות, ובעיקר הצבא המצרי, ניתחו את כישלונם במלחמת ששת הימים, והגיעו למסקנה, שהמענה לעליונותו המכרעת של חיל האוויר הישראלי ולמחץ השריון של צה"ל, לא ימצא באותה מטבע. אנואר סאדאת, נשיא מצרים, והמטה הכללי של הצבא המצרי ניסחו מטרות-מלחמה כוללת – מדינית וצבאית – שבבסיסה עמד ערעור הסטטוס-קוו ולא דווקא כיבוש שטחים בעומק סיני. ממטרת מלחמה זו נגזרו כל התכנונים הצבאיים.

דוקטרינת הצליחה התבססה בעיקר על חטיבות הח"ר הצולחות במספר גדול של מעברים, תוך תפיסת ראשי גשרים, והתקדמות מוגבלת לעומק סיני. פתרון זה היה משולב בתפיסת ההגנה האווירית, שאפשרה בתחום מרחב זה לספק "מטרייה אווירית" לכוחות הצולחים נגד חיל האוויר הישראלי.

לתפיסה זו נתלוו שינויים מקיפים בכל הרמות ובכל מרכיבי הכוח. המענה שפותח נגד יתרונו של חיל האוויר הישראלי, היה אפוא בתחום הקמת מערך הגנה אווירי מאסיווי, ולשם כך הוקמה במצרים מינהלת הגנה אווירית, שניתנה לה עדיפות בולטת בהקצאת משאבים.

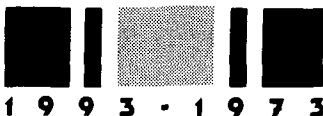
תכנונים אופרטיביים

ערב מלחמת יום הכיפורים היו לצה"ל תוכניות ותכנונים רבים, שכאמור לא לוכדו ולא גובשו לתפיסה דוקטרינרית אחידה.

הערות	אויב	צה"ל	הסד"כ
סד"כ האויב לא כולל את הכוח הסעודי, חט' שריון לובית, חט' שריון אלג'ירית, חט' שריון מרוקנית. עוצבות כוחותינו לא כוללות כוחות מאולתרים כמו חטיבה 9100, כוח משה, כוח קסטל	7 דיוויזיות שריון 3 דיוויזיות ממוכנות 8 דיוויזיות ח"ר 2 חטיבות ח"ר 40 גדודי קומנדר צנחנים	6 אוגדות משורינות מפקדת מרש"ל 12 חטיבות ח"ר/חיר"ם	עוצבות****
	5,920	2,100	טנקים*
	4,770	800	קני ארטילריה*
למערך האויב יש להוסיף 185 סוללות טילי ק"א	987	358	מטוסי קרב/הפצה*

הערות	
1. סוגי הטנקים במדינות ערב:****	א. T 62 - 560*** ב. T 55/54 - 4,000*** ג. T 34 - 940*** ד. צנטוריון - 220*** ה. M47/48 - 200***
2. סוגי הטנקים בידי צה"ל:****	א. M 60/48 - 537*** ב. צנטוריונים - 787 שוט קל - 222 ג. שרמן M51/50 - 341 ד. T 55/54 (מוסב) - 154

- * מעובד על בסיס נתונים מאטלס כרטא לתולדות מדינת ישראל, עשור שלישי, כרטא, ירושלים, 1983, ע' 48.
- ** יחסי הכוחות המצויינים כאן מבטאים את שיא העוצמה של הצדדים הלוחמים.
- *** מספרים אלה מדויקים ±10 כלים
- **** דגמים שונים של מגח.
- ***** על-פי מקורות מח' היסטוריה. המספרים הם בגדר אומדן בשל הבדלי נתונים במקורות השונים.

תוכניות ההגנה, שכה רבות דובר עליהן, כמו "שובך יונים" בחזית המצרית ו"גיר" בחזית הצפון, היו למעשה בבחינת **תכניות לצבירת סד"כ** ותו לאו. לא נערכו איגודי כוחות בהתאם לתנאים המיוחדים ולנסיבות של התכנון המבצעי ברמה הכוללת, ומשחקי המלחמה שנערכו לא הושלמו בתרגול קרבי-הגנה של ממש.

דווקא לצבא המצרי, שלא הצטיין בריבוי תכניות, היתה תוכנית שפורטה לשלבים בכל הרמות, ואשר שימשה מודל לתרגול ולאמון הסד"כ. תכנית זו עובדה והותאמה כל הזמן, לאור לקחים, שהופקו באימונים השונים, תוך התחשבות באילוצים.

ארגון הכוח ובנייתו

צה"ל לא שינה את תפיסת מבנה הכוח וארגונו, ועל אף שהיה לו מידע על השינויים המתרחשים באינטנסיוויות רבה במדינות ערב, הוא לא גיבש מענה מבני וארגוני מתאים להתפתחויות אלו. השינוי היחיד שנעשה היה בתחום גידול מספר המסגרות, והוא נועד לאפשר לקלוט את הסד"כ המוגדל כתוצאה מרכש הטנקים והארטילריה. היתה גם התאמה מסוימת לצרכי הפריסה במרחבים החדשים. הוקמו שתי מפקדות אוגדה נוספות, ונבנה מערך צליחה, אך העוצבות נשארו למעשה חד-חיליות, ועיקר הכוח נשען על עוצבות השריון, שגרפו הצלחה גדולה במלחמת ששת הימים. הארטילריה שנרכשה צורפה אמנם לאוגדות כדי לחזק את מאמץ האש, אך לא נערך איזון מקביל בכוחות ח"ר, חרמ"ש והנדסה. בצה"ל התכוננו אמנם לצליחה, אך על אף שנרכשו אמצעי צליחה, נעשה הדבר כמצוות אנשים מלומדה, ולא נקבע והוגדר תפקידם במונחים ברורים ומוכרים של בניין כוח ושל תפעול המערכת.

לעומת זאת, הוכיחו, כאמור, צבאות העימות יכולת להפיק לקחים, ולתרגמם באופן שיטתי להגדרת מטרות, שבאו לידי ביטוי במבנה הכוח, ארגונו, ציודו ואימונו. כך לדוגמה ניתחו המצרים והסורים את משמעות נחיתותם הטקטית בשריון והקימו מערך ח"ר, רווי אמצעים נ"ט, שאומן

בשיטתיות לעצור את הטנקים של צה"ל. למטרה זו הוקמו במצרים יותר מ-40 גדודי קומנדו חדשים. אלה נועדו ליצור עומק, ולעצור את עתודות הטנקים, שינועו לתגבר את כוחותינו בקו התעלה, עוד בטווחים הרחוקים, באזורי המעברים גידי ומיתלה. כך יצרו המצרים אופציה של התמודדות ח"ר עם שריון בעומק האופרטיבי.

אמנם, ראוי להעיר, כי הפעלת גדודי הקומנדו הסתכמה בחלק נכבד מן המקרים בכישלון, אולם אין בכך כדי לבטל את ההערכה, שעלינו לרחוש לשיטתיות של בניין הכוח המצרי.

דוגמה נוספת לשיטתיות זו, ניתן לראות בהקמת מערך הצליחה המצרי. לצד בניין מערך גדול מעין זה, נבנו מפקדות מיוחדות לפיקוד ושליטה בשלב הצליחה, ונרכשו מאות מערכות לראיית לילה, כדי לאפשר צליחה בלילה.

אימונים

ניתוח קצר של האימונים ואופיים בצה"ל בתקופה הנדונה מלמד כי עיקר האימונים ברמה האופרטיבית נשאו אופי התקפי שבלוני. המושגים שרווחו היו "הטנקים חזות הכל", "הלם השריון", "הכל יסתדר בתנועה", והם משקפים את התפיסה הצה"לית, ובכללה גם את תפיסת האימונים, שראתה בטנק נשק התקפי, המסוגל לבדו להכניס להלם את היריב המתגונן. מספרם של "תרגילי ההגנה" היה קטן ביותר והצטמצם לשלב צבירת סד"כ, בעיקר בסיני לאורך קו התעלה והתעוזים, על בסיס צירים מסומנים מראש ולעבר עמדות מתוכננות, ותו לאו. כל זאת בניגוד לדגש על האימון הרב ברמה הטקטית, ועל הכשרת צוותי הטנקים והח"ר, שנעשתה באופן סדיר ובמקצועיות. הפער בין הרמה הטקטית לרמה האופרטיבית מדגיש את העדר החשיבה ברמות האופרטיביות, שבהן האימונים התאפיינו, כאמור, בתרגילי התקפה שבלוניים ללא שילוב כוחות בין-חילי ובין-זרועי.

תרגילי ההגנה לא כללו בחינה מקצועית וקפדנית של התכנון והביצוע הכוללים בקרב

הגנה: מערך מוגן עם ניתוח שטחים חיוניים, שטחי מפתח ושטחי השמדה; שילוב של גייסות מחפים והפעלתם; כוחות אבטחה; עתודות; ובניית מערך החזקה תוך ניהול קרב הגנה נייד, שבו גם מפסידים שטח או אף מוותרים על שטח לשם מיצוי נכון יותר של היתרונות בתחום התימרון; וכן פיתוח יוזמות ומהלכים התקפיים להחזרת המצב לקדמותו, לניצול ההצלחה ולהשתלטות על שטחים חיוניים בעומק שטח האויב.

מכלל זה אין נובע, שלא תורגלו גם התקפות-נגד ומעבר להתקפה, אך אלה, כאמור, מתגמדים לעומת כל היתר, ולא היה בהם ביטוי למאמץ עיקרי.

מעניין לציין, בהקשר זה, שדווקא לפני מלחמת ששת הימים, נערכו תרגילי הגנה גדולים ומורכבים, שמתוכם ראוי לציין את תרגיל "חץ" שנערך ב-19-21 מרס 1967. היה זה תרגיל דריצדי בהשתתפות חטיבה 14 וחטיבה 35, והוא כלל גם שלב ארוך ומורכב של היערכות להגנה, בניית מערכי הגנה ושטחי השמדה, והתנהל בו קרב הגנה ממושך, תוך כיבוש חלק מהמערכת-המוגן על-ידי הכוח התוקף, והחזרת המצב לקדמותו במסגרת התקפת-נגד.

כאמור, נרכשו טנקים M-60A-3 חדשים ונגמ"שים M-113, ושופרה במידה ניכרת יכולת האש הארטילרית על-ידי רכש של תומ"תים M-109 בעלי קוטר 155 מ"מ ותומ"תים 175 מ"מ. קליטתו של אמל"ח חדש זה חייבה את הטמעתו לא רק ברמה הטכנית, אלא גם ברמה האופרטיבית, דבר שלא מוצה, ודומה כי צה"ל היה שבע רצון מעצם הכשרת הצוותים בהפעלת מערכות נשק חדישות אלו.

הטכניקות שפותחו היו בעלות אופי ההולם ביטחון שוטף יותר משנשאו אופי מבצעי כולל. תורגלו טכניקות לחימה חדישות של ירי לטווחים קצרים (צורך שעלה בזמן מלחמת ההתשה). תורגלו עיבוי מערך וסיוע למוצב בודד שהותקף, בוצעו ימי קרב מרמפות מוכנות מראש, ותורגלה תנועה מאובטחת תוך ביצוע היתקלויות לאורך ציר התעלה.

טכניקות לצליחת התעלה פותחו ותורגלו בעיקר על-ידי חטיבה 7. אולם, כאמור,

תרגול ואימון אלה נשאו אופי טכני מבלי שישולבו במערכת כוללת. הפעילויות ההתקפיות של צה"ל בוצעו רובן ככולן על-ידי כוחות מיוחדים. כנגד זה הפעילו המצרים באימוני הצליחה יחידות ח"ר שהיו פרוסות בקווי התעלה. הם ניצלו את חלון הזמן שבין 1967 ל-1973 לסדרת אימונים יסודית של הכוחות, שנועדו לחצות את התעלה, במתכונת דומה לזו שבוצעה לבסוף בפועל. סדרת מבצעי אימון אלה – שנקראה "סדרת אימוני תחריר" פותחה לתחריר 41, שהפך למבצע אמת של חציית התעלה. "התרגיל", שממנו יצאו המצרים למלחמת יום הכיפורים, מבטא נאמנה את הקשר שבין האימונים לתכנון האופרטיבי. המצרים תרגלו את חטיבות הח"ר של הדיוויזיות בעשרות תרגולים של חציית התעלה תוך השתלטות על יעדים הסמוכים לקו המים. הח"ר המצרי, שהיה ביסודו ח"ר הגנת, הממוקם בתעלות קשר ארוכות, הפך בכך לח"ר תוקף ומסתער. בעיית התפר בצה"ל, בין הטכנולוגיה לבין המרכיבים האחרים של העוצמה, ניכרה גם בהפעלת פטנטים טכנולוגיים שבזמנו תלו בהם תקוות רבות. כך לדוגמה תכנית "אור יקרות", שנועדה להציף את תעלת סואץ בנפט ולהציתה – כאשר המצרים ינסו לחצות את התעלה, הוזנחה חודשים לפני המלחמה. גשר הגלילים שפותח באופן מיוחד כמלאכת מחשבת ושקל 600 טון, ואשר יועד לשמש כאמצעי סער לראש גשר הצליחה של צה"ל ולהעברה מהירה של טנקים לגדה המערבית של התעלה, התפרק, למעשה, בעת גירתו, והכנסתו

לתעלה נעשתה רק בשלב מאוחר. כל אלה, לא היו מעוגנים כאמור בתפיסה מערכתית כוללת, ולפיכך לא יכלו לבוא לידי ביטוי מיטבי.

סיכום

צה"ל הפך את הכישלונות בימיה הראשונים של מלחמת יום הכיפורים לניצחון גדול בסיומה. כיבוש המובלעת הסורית בחזית הצפון והיערכות מוגברת בחזית הדרום, 101 ק"מ מקהיר תוך כיתורה של ארמיה 3 – הם הישגים צבאיים, שאין להמעית בחשיבותם.

הפרזה בתיאור ההתכוננות הערבית המאוזנת למלחמה, לעומת החולשה, שהתגלתה בתחומים המקבילים בצה"ל, נעשתה כאן במודע ובמכוון כדי להדגיש את חשיבות הלקח, ולומר כי דווקא לפתחו של צבא דינמי ונמרץ ומאוד טכנולוגי כמו צה"ל, אורבת סכנה של חוסר איזון בין טכנולוגיה לבין המרכיבים הבונים האחרים, את עוצמתו של צבא במלחמה.

פרק הזמן של עשרים השנה שחלף מאז מלחמת יום הכיפורים מחייב להעריך מחדש באיזו מידה סדרי העדיפות שייחסנו ללקחי המלחמה מיד לאחריה, הוא עדיין רלוונטי. מבחינה זו דומני, כי בפרספקטיווה של עשרים שנה נראה העיסוק המרובה בשאלת ההפתעה וההתרעה, וכיוצא בזה בסוגיית אי-גיבוי המילואים, חרף כל חשיבותם – כמגוזם.

לעומת זאת, ראוי כיום לעיין בלקחים אחרים, שאחד המרכזיים בהם הוא שאלת

האמון המופרז שניתן בטכנולוגיה. שאלה זו לא זו בלבד שנשארה רלוונטית, אלא שכיום, בסביבה עתירת טכנולוגיות, חשיבותה גדלה עשרת מונים.

ראוי לשוב ולשנן, כי טכנולוגיות לבדן, ככל שתהיינה מתקדמות, אין בהן כדי להכריע מלחמות. הן חייבות להיות משולבות בכלל מרכיבי הכוח ובכל הרמות.

מקורות

אבריש, 'לקראת מלחמת יום הכיפורים – מטרות המלחמה ותכנית המתקפה', **מערכות** 250, יולי 1976, עמ' 15-38.

אברהם אדן, 'איכות וכמות במלחמת יום הכיפורים', צבי עופר ואבי קובר (עורכים), **איכות וכמות**, מערכות, 1985, עמ' 255-289.

אטלס כרטא לתולדות מדינת ישראל, עשור שני, 1980; עשור שלישי, 1983.

יונה בנדמן, 'ארמיה 3 חוצה את תעלת סואץ', **מערכות** 296, דצמבר 1984, עמ' 26-30.

ג'ורג' גאוריץ, 'הפיקוד העליון המצרי במלחמת יום הכיפורים', **מערכות** 314, ינואר-פברואר 1989, עמ' 10-20.

אהרן זאבי, 'תכנית ההונאה המצרית', **מערכות** 289-290, אוקטובר 1983, עמ' 39-42.

סא"ל (מיל) מ', 'העצירה האופרטיבית של הצבא המצרי במלחמת יום הכיפורים', **מערכות** 327, נובמבר-דצמבר 1992, עמ' 12-19.

מערכות 276-277, אוגוסט-נובמבר 1980.

סא"ל (מיל) צבי, 'מערכה התקפית סורית ברמת הגולן במלחמת יום הכיפורים', **מערכות** 314, ינואר-פברואר 1989, עמ' 21-29.

סעד אלדין שאולי, **חציית התעלה**, מערכות, 1987.

